

від 11 квіт. 2007 р. // Бюл. законодавства і юрид. практики України. – 2004. – № 10. – С. 373-382.

ЖИТИНСКАЯ МАРИЯ АЛЕКСАНДРОВНА. Организация социально-педагогической поддержки пожилых людей в бресе Территориального центра социального обслуживания.

В статье на основе теоретического анализа рассмотрены сущность социально-педагогической поддержки пожилых людей. Охарактеризованы основные виды социальных услуг, определены функции социально-педагогической поддержки пожилого человека в среде Территориального центра социального обслуживания. Отмечается, что реформирование деятельности и расширения спектра предоставления социальных услуг Территориальными центрами социального обслуживания сегодня нуждается акцента на оценке потребностей клиента. Предпринята попытка анализа индивидуальных потребностей пожилого человека в современных условиях социально-экономических изменений в Украине.

Ключевые слова: социально-педагогическая поддержка, старики, потребности пожилого человека, оценка потребностей клиента

ZHYTYNSKA MARIA. Organization of social-pedagogical support for personalaging in the environment of the Territorial center of social servise.

In the article on the basis of theoretical analysis the essence of social and pedagogical support of elderly people is considered. The main types of social services are characterized, the functions of social-pedagogical support of the elderly are defined in the context of the Territorial Center of Social Services. It is noted that the reform of the activity and expansion of the range of provision of social services by the territorial centers of social services today require the emphasis on assessing the needs of the client. An attempt was made to analyze the individual needs of the elderly in the current conditions of socio-economic changes in Ukraine.

Key words: social and pedagogical support, elderly people, needs of the elderly, assessment of the needs of the client.

УДК 37.013.42

Ковальчук О.В.

МОЖЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ» У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті здійснено аналіз можливостей навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» щодо формування професійної компетенції. В процесі дослідження висвітлено стан наукових розробок в галузі підготовки майбутніх соціальних працівників в умовах вищого навчального закладу. Надано

характеристику поняття «компетентність». Проаналізовано загальні підходи до визначення професійних компетенцій. Окреслено роль та місце навчальної дисципліни в структурі професійного становлення майбутнього соціального працівника. Подано розподіл годин за видами діяльності, що відведені на вивчення курсу. Сформульовано теоретичне та практичне значення, мету та завдання поданої на розгляд тематики. Здійснено характеристику змістового наповнення навчальних модулів дисципліни. Окреслено форми роботи студентів для вивчення курсу.

Ключові слова: професійні компетенції, навчальний план, навчальна дисципліна, змістові модулі, навчальна дисципліна.

Соціально-економічні зміни, процеси зuboжіння, які відбуваються на сьогодні в Україні, зумовлюють гостру потребу у висококваліфікованих фахівцях, що на засадах соціальної справедливості сприятимуть соціальним змінам та розвитку суспільства, протидіятимуть факторам соціального виключення, допомагатимуть вирішенню проблем сімей, що опинилися в складних життєвих обставинах. Таким фахівцем є соціальний працівник. Тому, на сьогодні, питання професійної підготовки майбутніх соціальних працівників особливо привертає увагу науковців і педагогів-практиків. Серед завдань, що ставляться перед навчальними закладами, насамперед постає становлення конкурентоспроможного фахівця, особистості що стійка до стресів, мобільна в складних ситуаціях, здатна до продуктивної професійної діяльності та налагодження продуктивної взаємодії як з клієнтом, так і з соціальними інституціями, виступаючи у ролі посередника. Означений процес супроводжується розробкою та вдосконаленням державних освітніх стандартів професійної освіти, розробкою освітньо-кваліфікаційних програм та освітньо-кваліфікаційних характеристик фахівців, матеріалами навчально-методичного супроводу навчального процесу.

Аспекти професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери у своїх працях розробляють О. Карпенко, А. Капська, Р. Вайнола, Л. Міщик, І. Грига І. Козубовська, І. Мигович, В. Поліщук, Г. Попович, Ю. Швалб; аналіз зарубіжного досвіду представлений Л. Вінніковою, Н. Гайдук, О. Загайко, А. Куліковою, Г. Лещук, О. Ольхович, А. Пановою, О. Пічкарь, Н. Собчак, В. Тименко; проблему оновлення змісту освітнього середовища у вищих навчальних закладах розглядали І. Богданова, А. Вербицький, П. Вишневський, І. Дичківська, М. Кларін, М. Лузіна, А. Нісімчук.

Мету статті ми вбачаємо у демонстрації потенціалу навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» щодо формування професійних компетенцій майбутнього соціального працівника.

Підготовка майбутніх соціальних працівників орієнтується на Державний галузевий стандарт вищої освіти спеціальності «Соціальна робота», який містить навчальні плани та відповідне змістове наповнення, що представлене навчально-методичними комплексами до дисциплін нормативного та вибіркового типу. Навчальний процес ми розглядаємо як спільну діяльність педагога і студентів, в ході якого педагог націлює, інформує, організовує, стимулює діяльність студента, коригує і оцінює її, в свою чергу, останній опановує зміст, види діяльності, що

відображені в навчальних програмах дисциплін. Очевидним є двосторонній характер навчання, завжди містить взаємопов'язані і взаємообумовлені процеси - викладання і навчання.

Розглядаючи навчальну дисципліну як сформований соціальний інститут, М. Петров виділив кілька аспектів: дисципліна як рід діяльності (дисциплінарні заняття), дисципліна як форма суспільних зв'язків (дисциплінарна спільність), дисципліна як форма трансляції досвіду (навчальна, наукова та ін.). Трансляція досвіду - це форма конструювання соціальних зв'язків в області суспільних відносин [6].

Таким чином, навчальна дисципліна виступає в ролі конструювання студентом і викладачем явищ соціальної дійсності. Тим самим передбачає необхідність формування готовності студентів здійснювати раціональні дії у вирішенні професійних питань. Вчені-науковці соціально-гуманітарних наук наполягають на необхідності формування у студентів здатності відмовлятися від стереотипів і шаблонів в сприйнятті дійсності [2].

В свою чергу, Державний стандарт передбачає вкладати у зміст навчальних дисциплін не лише об'єкти, види та цілі професійної діяльності (дидактичні одиниці), а й результати навчальної діяльності, що представлені компетенціями.

Вітчизняні науковці А. Капська, Л. Долинська, О. Карпенко, В. Філіпчук зазначають, що поняття «професійна компетентність» в широкому значенні розуміють дане поняття, як досконале знання своєї справи, суті роботи, яка виконується, складних зв'язків, явищ і процесів, можливих способів і засобів досягнення окреслених цілей.

В словнику іншомовних слів поняття «компетенція» трактується як особиста здібність спеціаліста, що здатний вирішувати певне коло професійних питань [7].

Інакше кажучи, під компетенцією розуміють сукупність знань та досвіду, що необхідні в тій чи іншій діяльності, при чому досвіду у стандартних ситуаціях. В свою чергу, як зазначає А. Хуторський компетенція – це сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), які є заданими щодо відповідного кола предметів і процесів, і необхідними для якісної продуктивної дії стосовно них [8]. Тим самим, дослідники С. Уїддет та С. Холліфорд визначають компетенцію, як «здатність, що відображає необхідні стандарти поведінки» [8, с. 31].

Як стверджує М. Головань поняття «компетенції» фіксує коло заданих зовні цілей і способів діяльності, тобто відображає переважно соціальний бік діяльності суб'єкта. Так, у професійній діяльності компетенція суб'єкта визначається посадовими обов'язками й посадовою інструкцією, а в системі освіти цілями навчальної діяльності суб'єкта освіти і навчальним планом. Компетенція характеризує явища зовнішні по відношенню до суб'єкта і такі, що є для нього об'єктом опанування [1].

Формування компетенцій здійснюється на основі змісту навчальної програми. Професійні компетенції, зазвичай, мають узагальнений характер, тому притаманні професіоналу з соціальної роботи, а також визначаються вимогами конкретних професійних стандартів професії.

Професійна компетентність визначається не просто як сума знань, необхідних для надання професійної допомоги і послуг окремим особам, групам, організаціям, громадянам, а як певний рівень професіоналізму, невіддільний від сукупності особистісних якостей психологічних характеристик, які сприяють створенню індивідуального «професійного почерку», професійного стилю.

«Управління формуванням професійної компетентності здійснюється не безпосередньо, а опосередковано, через передачу студентам у ході навчання такої інформації, яка може слугувати основою для вироблення відповідних професійних умінь та навичок майбутніх соціальних працівників. Відбір змісту проблемних ситуацій і його структурування відповідно до професійних функцій викладача сприятиме становленню активності студентів, розвитку інтелектуально-творчого й емоційно-соціального потенціалу, без чого неможливо підвищити рівень сформованості інтегративного, інтелектуального й особистісного компонентів професійної компетентності» [5, с. 52]. При цьому дуже важливо, щоб зміст проблемних ситуацій професійної діяльності майбутніх соціальних працівників набував особистісного значення для студентів як майбутніх фахівців соціальної сфери. Тоді способи розв'язання проблемних ситуацій стають особистим досвідом, а здійснення професійних функцій соціального працівника стає можливим на засадах сформованості структури професійної компетентності. Забезпечують цей процес не тільки традиційні, а й активні методи навчання і форми організації навчальної діяльності студентів.

За навчальним планом спеціальності «Соціальна робота» вивчення курсу «Вступ до спеціальності» передбачено на першому курсі протягом одного навчального семестру. Навчальний матеріал складається з трьох модулів. Модульне навчання окреслює для студента наступну специфіку: кожен модуль вміщує теоретичний блок наукових знань, що дозволяє пізнати суть теорії і специфіку діяльності; блок теоретичних положень виноситься на самостійне опрацювання для вироблення професійних умінь у практичній діяльності; відпрацювання опанованого матеріалу на практичних та семінарських заняттях; Забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії між студентом та викладачем.

В свою чергу, О.Карпенко пропонує наступну змістову наповнюваність модулів, а саме:

- проблема, яка розкривається педагогом і засвоюється студентом;
- навчальний зміст, який є основою пізнання з визначених аспектів розділу науки;
- категоріальні поняття, необхідні студентам для осмислення змісту тематичного модуля;
- рекомендована література (основна та додаткова), остання дає змогу студентам поглиблювати знання за певними напрямками;
- питання для самоконтролю засвоєних знань;
- завдання для самостійної та індивідуальної пошукової роботи;
- форми контролю, які пропонуються студентам як обов'язкові, так і варіативні (з врахуванням можливостей студентів набрати відповідну кількість балів, що входять у підсумкову атестацію);

- форми підсумкового контролю за модулями, які можуть передбачати перелік питань до заліку, екзамену, список тем рефератів з окремих проблем, проблемні ситуації для визначення шляхів їх розв'язання тощо [3].

В тематичному плані представлено розподіл годин модулів за видами навчальних занять та самостійної роботи студентів. Загальний обсяг дисципліни складає 3 залікових кредити, що об'єднує різні види навчальної діяльності студента. Поряд з традиційними видами аудиторних занять, планується виконання індивідуальної аудиторної роботи під керівництвом викладача, коли проводиться колективне або індивідуальне консультування студентів та модульний контроль. Самостійна робота студентів має дві складові: самостійна підготовка до аудиторних занять та підготовка до модульного контролю.

Дисципліна «Вступ до спеціальності» розрахована на 90 години. З них: 38 годин - на самостійну, 52- на аудиторну роботу. Аудиторні години розподілені наступним чином: 24 години лекційних і 28 годин семінарських та 12 години індивідуальної роботи. Дана дисципліна є ввідною у професію та не передбачає наявності спеціальних знань і орієнтується на формування мотивації до майбутньої професії. Отримані знання слугують фундаментом для подальшого оволодіння такими курсами як «Теорія соціальної роботи», «Технології соціальної роботи», «Методи соціальної роботи».

Навчально-методична карта дисципліни представляє структуру навчального курсу за змістом та видами навчальної діяльності в поєднанні з графіком навчального процесу, календаризованого за термінами вивчення та складання окремих модулів. Кожен з модулів має свою форму контролю у вигляді індивідуальних завдань.

Рейтингова система оцінювання дозволяє врахувати, як поточну підготовку студентів до аудиторних занять, так і визначати рівень засвоєння навчального матеріалу окремого модуля. Підсумкова (залікова) оцінка виставляється за рейтинговими показниками.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Вступ до спеціальності» є: вивчення основ соціальної роботи як соціально-гуманітарної, інтегративної науки, її об'єкт, предмет, мету, завдання, методи і принципи наукових досліджень, міждисциплінарні зв'язки з іншими науками; ознайомлення з основними принципами, теоріями, методами, формами і рівнями соціальної роботи як різновиду соціальної практики; розуміння студентами специфіки соціальної роботи з різними категоріями клієнтів на різних рівнях практики; розвиток навичок критичного мислення та оцінювання щодо існуючих соціальних проблем і пошуку шляхів їх розв'язання; ознайомлення студентів із особливостями функціонування соціальних служб в Україні.

Опанування курсу «Вступ до спеціальності» передбачає наступні знання: законодавчу базу України, міжнародні нормативні документи, різноманітних науково-правові джерела; соціально-правові основи захисту населення ролі, функції та завдання сучасного фахівця соціальної роботи; зміст професії; громадські та особисті інтереси, соціальну специфіку; основні поняття професійного поля в області соціальної роботи; сутність і соціальну значущість своєї майбутньої професії.

Опанування навчального матеріалу передбачає формування наступних компетенцій:

- компетенції встановлення структурних елементів та ключових етапів комунікативного процесу;
- здатність встановлювати ефективні міжособистісні комунікації із застосуванням етичних принципів соціальної роботи;
- здатність приймати рішення на основі функціонально-рольового репертуару соціального працівника;
- здатність до аналізу, співставлення, порівняння понять теорії і та практики соціальної роботи;
- здатність використовувати професійно профільовані знання в галузі теорії і та практики соціальної роботи;
- здатність розуміти і використовувати методи критичного аналізу щодо основних понять теорії соціальної роботи;
- здатність аналізувати, систематизувати та узальнювати наукову літературу з теорії і та практики соціальної роботи;
- здатність до самостійного поповнення і оновлення знань з актуальних питань теорії і та практики соціальної роботи;
- здатність застосовувати знання з питань теорії та практики соціальної роботи.

У процесі викладання дисципліни особлива увага приділяється практичній частині діяльності соціального працівника. До кожної теми розроблено блок методичного забезпечення, а саме словникова робота, питання для самостійної роботи, індивідуальна робота, робота з першоджерелами.

Наприклад: Тема 1. Соціальна робота як вид професійної діяльності.

Методичні вказівки. У процесі вивчення теми та опрацювання самостійних завдань студентам необхідно звернути увагу на визначення соціальної роботи, її інтегративний та соціогуманітарний характер. Соціальну роботу варто розглядати у трьох площинах: як професійну діяльність, навчальну дисципліну та науку. При перегляді й аналізі основної літератури студентам необхідно звернути увагу на гуманізм соціальної роботи та духовно-моральні і соціокультурні цінності суспільства. На самостійне опрацювання виноситься питання Соціум і соціальні відносини як предметна сфера соціальної роботи.

Словникова робота. Соціальна робота, предмет та її мета, соціальний інститут, соціальні відносини.

Індивідуальне завдання. Заповнити таблицю «Соціальна робота як професія, навчальна дисципліна та теорія», надати класифікацію соціальних груп.

Теми для доповідей та співдоповідей. 1. Особливості соціальної роботи як професійної діяльності. 2. Соціальна робота як невід'ємна частина суспільного устрою. 3. Особливості соціальної роботи як сфери соціального знання. 4. Завдання соціальної роботи як навчальної дисципліни в соціальному розвитку сучасної України.

Таким чином, слід зауважити, що навчальна дисципліна «Вступ до спеціальності» є початковою ланкою у формуванні професійних компетенцій

майбутніх соціальних працівників. Навчання у вищому навчальному закладі повною мірою забезпечується наступністю навчальних дисциплін.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів поставленої проблеми, подальшого розгляду потребує питання визначення особливостей формування професійних компетенцій позааудиторними формами роботи.

Використана література:

1. Головань М. Нова педагогічна думка. №1, 2012 рік http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7681/1/Головань_2012_Нова_пед_думка_1_PDF.pdf
2. Игошев Б. М. Профессиональная мобильность учителя: организационно-педагогический аспект // Изв. Урал. гос. ун-та. 2008. - № 56. - С. 34-40.
3. Карпенко О.Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти: монографія./ за ред. С.Я.Харченко. – Дрогобич: Коло, 2007. – 374с.
4. Міценко І.Б. Компетентність майбутніх фахівців: методологія та досвід формування в умовах вищої школи // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка: збірник наукових праць. – Випуск 8 – К.: Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2008. – С. 3 – 9.
5. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти // Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: «К.І.С.», 2003. – С. 13-42.
6. Петров М. К. Язык. Знак. Культура. - М. : Едиториал УРСС, 2004. – 349 с.
7. Сучасний словник іноземних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень / НАН України. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. Уклад. О.І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. — Київ : «Довіра», 2006. — 789 с.
8. Уиддет С. Руководство по компетенциям [Электронный ресурс] / С. Уиддет, С. Холлифорд. – Режим доступа : [http : //www.hrportal.ru/pages/hrm/comp01.php](http://www.hrportal.ru/pages/hrm/comp01.php).
9. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58-64.

КОВАЛЬЧУК ОЛЬГА ВИКТОРОВНА. Возможности дисциплины «Введение в специальность» у формировании профессиональных компетенций будущих социальных работников.

В статье проведен анализ возможностей учебной дисциплины «Введение в специальность» по формированию профессиональной компетенции. В процессе исследования отражены состояние научных разработок в области подготовки будущих социальных работников в условиях высшего учебного заведения. Охарактеризовано понятие «компетентность». Проанализированы общие подходы к определению профессиональных компетенций. Определены роль и место учебной дисциплины в структуре профессионального становления

будущего социального работника. Подано распределение часов по видам деятельности, отведенные на изучение курса. Сформулировано теоретическое и практическое значение, цели и задачи представленной на рассмотрение тематики. Осуществлено характеристику содержательного наполнения учебных модулей дисциплины. Определены формы работы студентов для изучения курса.

Ключевые слова: профессиональные компетенции, учебный план, учебная дисциплина, содержательные модули, учебная дисциплина.

KOVALCHUK OLGA. *Implementation of opportunities of educational discipline "introduction to specialty" on the formation of the professional competence of future social workers.*

The article analyzes the possibilities of the academic discipline "Introduction to a specialty" in relation to the formation of professional competence. In the course of the research, the state of scientific developments in the field of training future social workers in the conditions of a higher educational institution is highlighted. Characterized by the concept of "competence". The general approaches to the definition of professional competencies are analyzed. The role and place of educational discipline in the structure of professional formation of the future social worker is outlined. The division of hours according to the types of activities assigned to studying the course is given. The theoretical and practical significance, the purpose and the tasks submitted for consideration of the subject are formulated. A characteristic of content content of the study modules of discipline is carried out. The forms of work of students for studying the course are outlined.

Key words: professional competences, curriculum, educational discipline, content modules, educational discipline.

УДК 37.013.42(078)

Конончук А.І.

ІННОВАЦІЙНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

У статті обґрунтовано необхідність упровадження інновацій у процес професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників з урахуванням специфіки їхньої майбутньої діяльності та освітнього середовища університету. Визначено можливості використання добродійної діяльності у розв'язанні соціально-педагогічних проблем та професійному становленні майбутніх фахівців соціальної сфери. Подано результати опитування студентів Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя щодо з'ясування сутності добродійності. Охарактеризовано добродійну акцію та імпрезу як інноваційні форми особистісного і професійного зростання майбутніх фахівців у